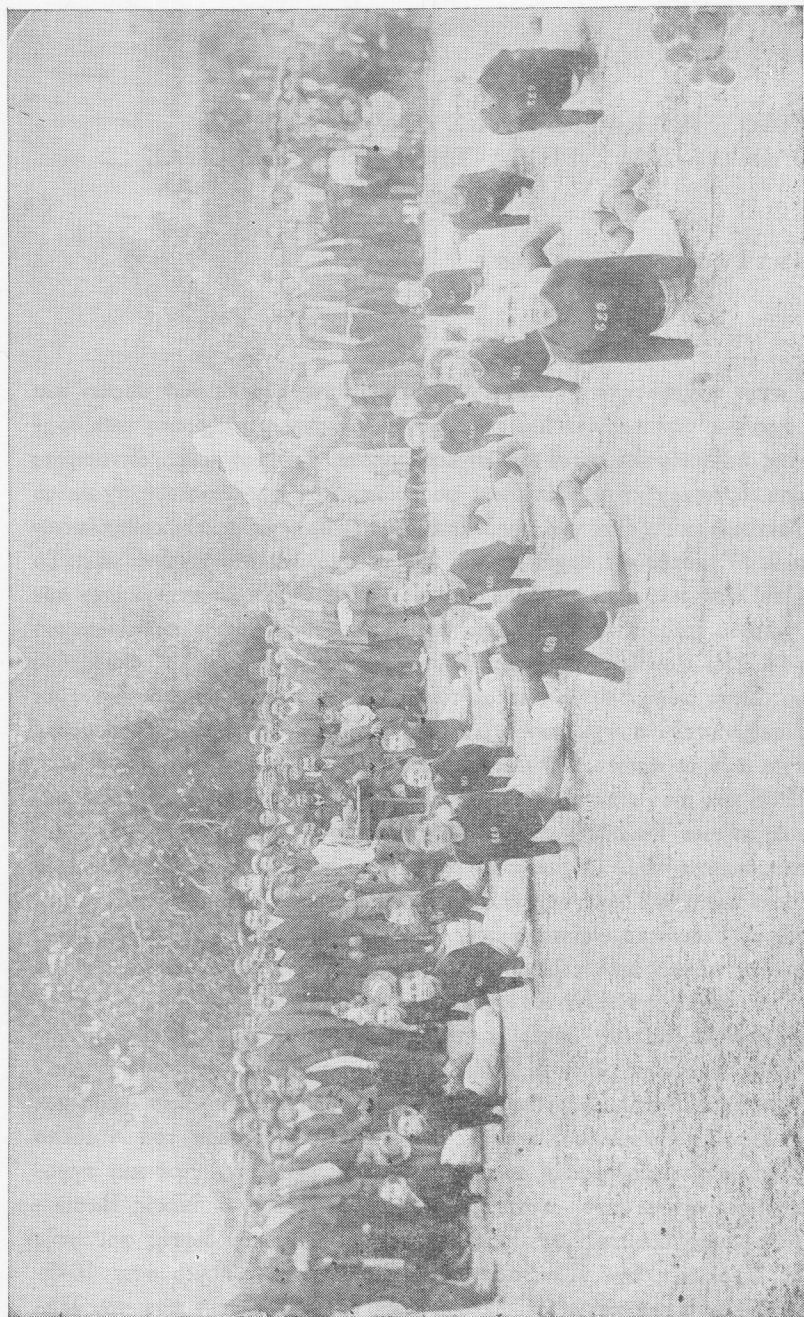

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κωνσταντίνος Δ. Τσιάτας

Όπως στην αρχαιότητα η τότε κοινωνία είχε τις σχολές των σοφών και φιλοσόφων της για την παιδεία και τους ναούς για την εκπλήρωση των θρησκευτικών της καθηκόντων, έτσι και σήμερα με τη σύσταση μιας κοινότητας ή συννοικισμού πρωταρχική μέριμνα και φροντίδα είναι η κατασκευή σχολείου για την παιδεία και εκκλησίας για την ενάσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων των κατοίκων. Μ' αυτές τις αρχές έγιναν και τα σχολεία του χωριού μας. Το πρώτο, που το λέμε και κατοχυρυνό σχολειό, γιατί ιδρύθηκε στην κάτω συνοικία του χωριού μας, κτίσθηκε κατά την εντοιχισμένη στην πρόσοψή του πλάκα στις 18 Απριλίου 1884. Σήμερα λείπει η στέγη του και σώζονται μόνο οι τοίχοι του. Στην αυλή του βρίσκεται το ηρώο των πεσόντων, που έγινε με δαπάνη του αείμνηστου συγχωριανού μας Τάσου Παπαθεοδώρου. Το δεύτερο σχολείο απέχει από το πρώτο 200 μέτρα περίπου. Η ανέγερσή του, όπως λένε, άρχισε το 1908 και από επιστολή που έχω στα χέρια μου, γραμμένη από τον πατέρα μου Δημήτριο Τσιάτα στις 10/23 Ιουλίου 1911, διαφωτίζεται το ιστορικό της κατασκευής του. Ο πατέρας μου είχε τελειώσει το Ημιγυμνάσιο Τσοτυλίου το έτος 1892 και στη συνέχεια αποφοίτησε, ύστερα από τριετή φοίτηση, από το Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης. Χρόνια χρημάτισε σχολικός έφορος και υπογράφει σε πολλές αποδείξεις πληρωμής δασκάλων. Σε φωτογραφία του έτους 1911, που είναι βγαλμένη σε σχολικούς αγώνες των μαθητών του σχολείου στη θέση Αγία Μαρίνη, διακρίνονται καθισμένοι οι σχολικοί έφοροι Δημήτριος Τσιάτας (πατέρας μου) με άσπρο σακάκι, ο ιατρός Δημήτριος Λαμπίρης και ο Βασιλικός Βασιλικός, πατέρας του δικηγόρου Νίκου Βασιλικού και παππούς του Βασίλη Βασιλικού, έχοντας δίπλα του τον πατέρα του Νικόλαο Βασιλικό. Έτσι στη φωτογραφία αυτή εικονίζονται πατέρας, γιος και εγγονός. Επίσης διακρίνονται κατ' ανάστημα και οι μαθητές: 1) Νίκος Βασιλικός, 2) Αριστοφάνης Τσιάτας, αδελφός του πατέρα μου, που διετής φοιτητής της Νομικής Σχολικής του Πανεπιστημίου Αθηνών σκοτώθηκε στις 16-5-1918 στη μάχη του Σκρά και τ' όνομά του είναι γραμμένο στην προ του Πα-

Γυμναστικές επιδείξεις μαθητών Αστικής Σχολής Θεολόγου του έτους 1911. Διακρίνονται οι σχολ. έφοροι Δημ. Τσιάτας, Βασ. Βασιλικός και Δημ. Λαμπίρης, που είναι καθισμένοι. Βοηθοί εφόρων και κατέες ήσαν ο Γ. Λαμπίρης, Ηλ. Λαμπίρης, Αν. Τζιάτας και Γ. Βασιλικός. Διδάσκαλος ήταν ο Φιλοκτήμων Βεργιαμέζης από τις Σέρρες. Μαθητές: Νίκος Βασιλικός, Αρίστ. Τζιάτας, Δημ. Νικολής, Οδ. Ανδρώνης, Αλ. Σωτηριάδης, Γ. Μπονιούδης, Δημ. Λαγκιαννάκης, Γ. Παπαγαβριήλ, Κυρ. Δαρέτσος, Τιμολέων Τσίνας, Ιωάννης Ρεΐζης, Κων/ρος Θεμελής και άλλοι. (Από το αρχείο Κ. Δ. Τσιάτα)

νεπιστημίου Αθηνών υπάρχουσα αναθηματική στήλη των φοιτητών που έπεσαν στον πόλεμο αυτό, 3) Δημήτριος Νικολής και 4) Οδυσσέας Ανδρώνης. Όλοι οι παραπάνω είναι τα πρώτα μπόγια, ενώ ο Αλέκος Σωτηριάδης, πιο κοντός στο ανάστημα απ' όλους τους εικονιζόμενους στη φωτογραφία μαθητές, διακρίνεται στο τέλος. Από τους μαθητές της φωτογραφίας αυτής επιζούν σήμερα οι δυο επιφανείς συγχωριανοί μας Νίκος Βασιλικός, συνταξιούχος δικηγόρος, γνωστός από την περίφημη υπόθεση Πόλκ, και ο Αλέκος Σωτηριάδης, συνταξιούχος δικηγόρος της Καβάλας.

Από την επιστολή που δημοσιεύουμε παρακάτω πληροφορούμαστε μερικά πράγματα, που διαφωτίζουν το ιστορικό της ανέγερσης του σχολείου, που συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι σήμερα. Την επιτροπή ανέγερσης αποτέλεσαν οι Γρηγόριος Ρήγας, Παναγιώτης Πάγκαλος, Σταύρος Καψογιώργης και Θωμάς Δέμπας, όλοι τους πανωχωρνοί και καλοί νοικοκυραίοι. Ο Θεολόγος μέχρι το 1918 είχε δύο συνοικίες και δύο Κοινότητες. Η ενοποίηση των δύο Κοινοτήτων έγινε τη χρονιά εκείνη¹. Η επιτροπή ανέγερσης του σχολείου απευθύνθηκε στους ομοχώριους μετανάστες της Αμερικής Παράσχο Σουρίνη (πεθερό μου), Νικόλαο Αγοραστό, Νικόλαο Ζωγράφο και Αργύριο Χριστοδούλου και ζήτησε απ' αυτούς να ενισχύσουν οικονομικά το έργο της κατασκευής του σχολείου. Οι παραπάνω έστειλαν από την Αμερική εισφορά 8 λιρών, ήτοι από δύο λίρες ο καθένας. Η επιτροπή για να τους ευχαριστήσει παρακάλεσε τον πατέρα μου να τους γράψει αυτή την επιστολή, που απευθύνεται σ' όλους τους δωρητές. Στην επιστολή αναγράφεται η παλαιά και η νέα ημερομηνία, γιατί εμείς χρησιμοποιούσαμε τότε το παλαιό ημερολόγιο, ενώ οι Αμερικανοί το νέο. Την επιστολή την στέλνει ο πατέρας μου στον πρώτο από τους δωρητές, στον πεθερό μου Παράσχο Σουρίνη, που πήρε τη διεύθυνση από τον πατέρα του και τον παρακάλεσε να γράψει και αυτός σχετικό σημείωμα στην ίδια την επιστολή, όπου ο πατέρας Δ. Σουρίνης παρακινεί το γιο του να μεταβεί στη Ν. Υόρκη για να πραγματοποιήσει έρανο υπέρ της ανέγερσης του σχολείου. Ο πεθερός μου πήρε την επιστολή, την ανακοίνωσε και στους άλλους και την έριξε στο βάθος του μπαούλου του. Επιστρέφοντας το 1920 από την Αμερική, έφερε πίσω και την επιστολή, που σώθηκε μέσα στο βαρύ αμερικάνικο μπαούλο. Όταν το 1952 παντρεύτηκα την κόρη του, το μπαούλο πέρασε στη γυναίκα μου ως προίκα και ανοίγοντάς το να το ξεσκονίσει βρήκε μέσα σ' αυτό την επιστολή, που δεν την έριξε στη φωτιά σαν άχρηστο χαρτί αλλά την κράτησε να μου την δείξει, όταν θα πήγαινα στο σπίτι, επειδή εντυπωσιάστηκε από τα καλά και όμορφα γράμματα και προ παντός από τις δύο σφραγίδες που υπήρ-

1. Σε μεταγενέστερες κοινοτικές πράξεις του 1923 χρησιμοποιείται φαίνεται η παλιά σφραγίδα της κοινότητας Άνω Θεολόγου.

χαν δεξιά κι αριστερά της επιστολής. Όταν πήγα σπίτι και μου έδειξε την επιστολή, αμέσως αναγνώρισα το γραφικό χαρακτήρα του πατέρα μου και κατάλαβα τη σπουδαιότητά της, γιατί η επιστολή διέσωζε τα ονόματα της επιτροπής ανέγερσης του σχολείου, των δωρητών, των σφραγίδων που χρησιμοποιούσαν και προέκυπτε ο ακριβής χρόνος της δραστηριότητας των ανθρώπων που ανέλαβαν το έργο της κατασκευής του σχολείου.

Η επιστολή φέρει στην αριστερή πλευρά μεταλλική κυκλική σφραγίδα, που έχει στο μέσο την εικόνα της Αγίας Παρασκευής και αναγράφει κυκλικά τις λέξεις «Εκκλησία Αγίας Παρασκευής», ενώ στη δεξιά πλευρά άλλη κυκλική σχολική σφραγίδα, που έχει στο μέσο γλαύκα μέσα σε κύκλο από δάφνινο στεφάνι, αναγράφει τις λέξεις «Αστική Σχολή Θεολόγου Θάσου».

Το κείμενο της επιστολής έχει ως εξής:

Ἐν Θεολόγῳ τῇ 10/23 Ἰουλίου 1911

Ἀξιότιμοι κύριοι Π. Σουρίνη, Ν. Ἀγοραστοῦ, Ν. Ζωγράφου, Ἀργ. Χριστοδούλου.

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι ἐλάβομεν τὴν ἀπὸ 20 παρελθόντος ἐπιστολὴν ὑμῶν μεθ' ἐγκλείστου ἐπιταγῆς 8 £, ἃς διεθέσαμεν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου τῆς Σχολῆς.

Διὰ τῆς προθύμου συνδρομῆς ὑμῶν ἐδείξατε ὅτι διατηρεῖτε ἀκμαίαν τὴν ἀνάμνησιν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν προσφιλεῖ πατρίδα, ἣν τὰ τέκνα αὐτῆς ὀφείλουσι κατὰ καθῆκον ν' ἀγαπῶσι καὶ νὰ προσέρχωνται ἄρωγοὶ κατὰ τὰς δυσκόλους ἰδίᾳ περιστάσεις.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ, ἡ Κοινότης ἐκφράζει ὑμῖν μυρίας εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ προθύμῳ διαθέσει ἣν ἐδείξατε προσελθόντες ἄρωγοὶ ἅμα ὡς ἐπεκαλέσθη τὴν ὑλικὴν ὑμῶν συνδρομὴν, εὐχεται δὲ ἐκ καρδίας ὅπως ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου προοδεύητε πάντοτε καὶ οὕτω προσέρχεσθε ἄρωγοὶ εἰς τὰς νῦν ἐπιφαινομένας πολλαπλὰς ἀνάγκας τῆς Κοινότητος.

Ἐπὶ τούτοις Διατελοῦμεν. Ὅλως ὑμέτεροι

Ἡ επιτροπὴ
Γριγόριος ρίγας
Παναγιώτις Πανγγαλη
Στάβρος Καψογεόργι
Θομὰς Δέμπας

Στην πίσω σελίδα αναγράφεται: «Ἰέ μου παράσχου νὰ πάρης τὴν ἄδιαν ἀπὸ τοῦ αφεντικου νὰ κατεβῆς εἰς νέαν (Ἵ)όρκη νὰ κάνης σηνδρομὴν δια το σχολιο· χάσε καὶ 2 ἡμέρες ἐργασίας, ὁ θεὸς θὰ σὲ πληρώσῃ τον κόπον σου. Ἐλαβα 3 το γράμα καὶ θὰ σὲ γραψῶ με 8 ἡμέρες. Ὁ πατήρ σου Δ. σουρινη».

Ο γραφικός χαρακτήρας του σημειώματος αυτού είναι ίδιος μ' εκείνον που έγραψε τη λέξη «Η επιτροπή»². Στη συνέχεια μ' άλλο γραφικό χαρακτήρα ζητείται από τον Παράσχο να μάθει τη σύσταση του Τριανταφύλλου και να του την στείλει με το επόμενο γράμμα, γιατί έχει ένα χρόνο ο πατέρας του να πάρει γράμμα του.

Την εποχή που κτίζονταν το σχολείο ο Γεώργιος Γαλανός, παππούς του 'Αγγέλου Γαλανού, βρήκε στον παρκαείμενο του σχολείου κήπον του μαρμαρίνη ανάγλυφη πλάκα που παριστάνει έφιππο άνδρα. Τούτο το εδώρησε και εντοιχίστηκε στη βορειοανατολική γωνία του σχολείου. Πάνω από τον εξώστη του σχολείου υπήρχε παλαιά επιγραφή που ανέγραφε: «Αστική Σχολή Θεολόγου». Πλάγια βρισκόταν το καμπανέλι, που χτυπούσε για να πάμε στο σχολειό, γιατί τότε κανένα παιδί δεν είχε ρολόγι, όπως σήμερα. Από την επιγραφή και το καμπανέλι δε σώζεται τίποτα και το σχολειό από εξατάξιο, που ήταν στα χρόνια μου, έγινε τριτάξιο και κινδυνεύει να μειωθεί ακόμα περισσότερο, γιατί λιγοστεύει η φοίτηση των μαθητών. Σήμερα φοιτούν μόνο 70 παιδιά στο Δημοτικό και 13 στο Νηπιαγωγείο.

Δασκάλους στα χρόνια της τουρκοκρατίας έφερνε η σχολική εφορεία από τη σχολή Μαρουλιστών των Σερρών, την Κωνσταντινούπολη, το Μοναστήρι και τη Στρώμνιτσα και τους πλήρωνε καλά και τους έκανε αυτή κουμάντο τι θα διδάξουν. Για ενίσχυση των πόρων του σχολικού ταμείου περιφερόταν και δίσκος υπέρ του σχολείου, που καταργήθηκε με την πάροδο του χρόνου. Μεταπολεμικά το Υπουργείο Παιδείας ζήτησε από τις Κοινότητες να μεταβιβάσουν την κυριότητα των κτηρίων, που κατασκευάστηκαν κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας από τους κατοίκους, στις σχολικές εφορείες που υπάγονταν στο Υπουργείο. Η Κοινότητά μας δεν έφερε αντίρρηση αλλά έθεσε ως όρο να χρησιμοποιείται πάντοτε ως διδακτήριο και ότι, αν μεταβαλλόταν ο σκοπός της χρήσης του, να περιερχόταν και πάλι η κυριότητα στην Κοινότητα. Αυτό όμως δεν έγινε δεκτό από το Υπουργείο και η υπόθεση ακόμα εκκρεμεί. Αναφέρω επίσης ότι ένα όμοιο κτήριο του χωριού μας, που κτίστηκε κατά το 1880 και τό 'καψε ένας Κρητικός χωροφύλακας ανάβοντας στο τζάκι του μεγάλη φωτιά, για να στεγνώσει τη βράκα του, που είχε βραχεί, το παραχώρησε η Κοινότητά μας από τριακονταετία στο Υπουργείο Υγιεινής για κατασκευή αγροτικού ιατρείου αλλά μέχρι σήμερα δεν έγινε τίποτα. Το κτήριο αυτό που σώζονται γερά τα τοιχώματά του είναι το λεγόμενο Κονάκι (σταθμός Χωρ/κής).

Το πρώτο σχολείο, που έγινε στην κάτω συνοικία το έτος 1884³, είχε

2. Επομένως αφού το σημείωμα αυτό το έγραψε ο Δ. Σουρίνης, άρα και τη λέξη «Επιτροπή» την έγραψε ο ίδιος.

3. Το πρώτο σχολείο που λειτούργησε στο Θεολόγο ήταν εκείνο που αναφέρεται στο

δύο μεγάλες αίθουσες και ήταν ασχεδιάστο, ενώ το νέο σχολείο του 1908 κατασκευάστηκε με καλά σχετικά σχέδια. Από τις εκκλησίες του χωριού μας η πρώτη και παλαιότερη της Παναγίας κτίσθηκε σε μικρό μέγεθος το 1633 και μεγάλωσε τον επόμενο αιώνα, η δεύτερη του Αγίου Δημητρίου της κάτω συνοικίας κτίσθηκε το 1803 με ξυλόγλυπτο τέμπλο, άμβωνα και θρόνο, ενώ η τρίτη της Αγίας Παρασκευής στην άνω συνοικία κτίσθηκε το 1843, επειδή είχε αυξηθεί ο πληθυσμός του χωριού.

από 15-7-1950 γράμμα του Δημ. Χατζηγιαζή προς τον Καλλίνικο Σταματιάδη (βλ. Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Ιστορία της Θάσου (1453-1912), έκδ. ΕΜΣ, Θεσ/νίκη 1984, σ. 133-134). Δεν ξέρουμε πού στεγάστηκε το πρώτο εκείνο σχολείο ούτε ξέρουμε το χρόνο της ένωσης των σχολείων του Θεολόγου. Από γράμμα του μητροπολίτη Μαρωνείας Νικολάου, που απευθύνεται στους κατοίκους του Θεολόγου την 29ην Ιουλίου 1909, πληροφορούμαστε για τη διένεξη των δύο συνοικιών πάνω στο θέμα της συμμετοχής στη δαπάνη της λειτουργίας του σχολείου. Το γράμμα προέρχεται από το αρχείο του Θάσιου δικηγόρου Σωτ. Κουντουριώτη και δημοσιεύεται σ' αυτό το τεύχος από τον καθηγητή Κ. Χιόνη. Τελικά η κοινότητα Άνω Θεολόγου πλήρωσε τα 3/5 της δαπάνης, όπως αναφέρεται στο από 20-11-1912 έγγραφο της Κοινότητας προς το διοικητή Θάσου Β. Κ. Σκουρλέτη. Κι αυτό το έγγραφο δημοσιεύεται από τον Κ. Χιόνη στο ίδιο τεύχος.